

İSTİKLAL HARBİ'NDE BURSA'NIN İŞGALİ SÜRECİNDE MUDANYA'NIN BOMBALANMASI

*Hüsnü ÖZLÜ**Dr., husnuozlu@hotmail.com***ÖZET**

Paris Barış Konferansı'nda alınan karar gereği Anadolu'da başlayan işgal süreci İngilizlerin 3 Kasım 1918 tarihinde Musul'a girmesiyle başlamış, Yunan ordusunun 15 Mayıs 1919 tarihinde başlattığı Batı Anadolu'yu işgal etme hareketi ise hızla devam ederek 22 Haziran 1920 tarihinde "Milne Hattı"na, 2 Temmuz'da da Mustafa Kemalpaşa ve Karacabey'i geçerek Bursa önlerine kadar gelmiştir. İstiklal Harbi'nde, Yunan ordusu karşısında lojistik ve eğitim bakımından yetersiz kalan kuvayımilliyeye birlikleri Bursa bölgesinde de işgale karşı direnmiş ve tüm mücadelelerine rağmen başarılı olamamıştır.

Bursa bölgesindeki teşkilatlanma Albay Bekir Sami Bey'in bölgeye gelmesi ile başlamıştır. Bursa'da Millî Mücadele'de önemli hizmetleri görülen 56'ncı Tümen Komutanı Albay Bekir Sami Bey, 56'ncı Tümeni İzmir'den Bursa'ya nakletmiş, tümen deniz yolu ile Mudanya'ya gelmiş, daha sonra Bursa'ya gelerek düzenli bir hale getirilmeye çalışılmıştır. Bekir Sami Bey Bursa'ya geldikten sonra kuvayımilliyenin örgütlenmesine çalışmış, ancak bu faaliyetleri istenildiği gibi sürdürememiştir.

Bursa bölgesinin işgal sürecinde yaşanan en önemli gelişmelerden biri de İngilizlerin Mudanya'ya asker çıkarmaları ve Mudanya'yı bombalamalarıdır. Bu gelişme bölgedeki 56'ncı Tümen Komutanlığı tarafından yakından takip edilmiş ve tedbir alınmaya çalışılmış ancak başarılı olunamamıştır. 6 Temmuz'dan itibaren Mudanya ve Gemlik bölgelerine çıkarma yapan İngilizler, her ne kadar bu kasabalardan çıkarak Bursa'daki Türk kuvvetlerinin sağ kanadına ve gerisine herhangi bir harekette bulunmadılarsa da, Türk kuvvetlerinin bir kısmını oyalayarak Yunanlılara dolaylı yardım yapmışlardır.

Yunan ordularının Batı Anadolu'daki işgal hareketi Türk ordusunun düzenli ordu birlikleri halinde teşkilatlanması ve Batı Cephesi'nin kurulmasından sonra etkisiz hale getirilmiş, Birinci İnönü ve İkinci İnönü Muharebeleri, Sakarya ve Büyük Taarruz ve Başkomutan Meydan Savaşları'nda Türk ordusunun elde ettiği zaferden sonra Anadolu'yu ve 10 Eylül 1922 tarihinde de Bursa'yı terk etmek zorunda kalmışlardır.

Bu makalede, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Daire (ATASE) Başkanlığı Arşivinde yer alan belge ve harp raporları ışığında, bir taraftan İstiklal Harbi'nde Bursa ve çevresinde yaşanan askerî olaylar ve yapılan mücadeleler ele alınarak analiz yapılmış, diğer taraftan da Mudanya, İnegöl, Yenişehir, Orhaneli ve diğer bölge halkının millî harekâta nasıl destek verdikleri ve bağlılıkları belgelerle ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İstiklal Harbi, Batı Cephesi, Kuvayımilliyeye, Mudanya, Bursa.

SHELLING OF MUDANIA DURING OCCUPATION OF BURSA IN WAR OF INDEPENDENCE**ABSTRACT**

The occupation process in Anatolia started according to the decision taken at Paris Peace Conference and the British army entered in Mousul on November 3, 1918. The Greek army reached "Milne Line" on June 22, 1920 with at a fast pace to occupy West Anatolia. The army arrived till western Bursa by passing Mustafa Kemal Pasa and Karacabey on July 2. During Turkish War of Independence, Kuvayı Milliye troops (National Independence Army) were inadequate against the Greek army in terms of logistics and training and they failed despite all struggles and resistance against occupation in Bursa region.

Organization efforts in Bursa region started with arrival of Colonel Bekir Sami into the region. The Colonel Bekir Sami, who significantly served during National Struggle in Bursa as the commander of 56th Division, dispatched the division from Izmir to Bursa. Then, the division arrived in Mudania via seaway after which it reached Bursa where a regular army was tried to be formed.

One of the key developments that happened during occupation process in Bursa is that British landed troops to Mudania and shelled it. This development was closely followed by the Command of 56th Division and they tried to take precaution, but they failed. The British army, who landed troops in Mudania and Gemlik regions beginning from July 6, indirectly provided assistance to Greeks by diverting Turkish forces.

Occupation action of Greek troops in western Anatolia was neutralized with organization of regular troops of Turkish army and formation of Western Front. The Greek army had to leave Anatolia and Bursa in 1922 after Turkish army gained victories in First and Second Battles of Inonu, Sakarya Battle and the Battle of Dumlupınar.

In this paper, in the light of documents and reports of war placed in the Archive of General Staff Military History and Strategic Studies Office (ATASE) Presidency, the analyses are performed on the one hand by considering the military events faced in Bursa and the vicinity and the struggles against them in the War of Independence and on the other hand, how the people of Mudanya, Inegöl, Yenişehir, Orhaneli, and other regions supported the national military operation and their commitment are tried to be presented through documents.

Keywords: War of Independence, Western Front, Kuvayımillîye, Mudanya, Bursa.

GİRİŞ

İtilaf Devletleri'nin desteği ile 15 Mayıs 1919 tarihinden itibaren Batı Anadolu'yu işgal etmeye başlayan Yunan ordusu önce bir tümen ile başladığı işgal hareketine 1921 yılına gelindiğinde iki kolordu, yedi piyade tümeni ve bir süvari tugayı ile devam etmiş, bu teşkilatlı ordunun karşısında ise Türk ordusu 61'inci, 23'üncü ve 57'nci Tümenler ile karşı koymaya çalışmıştır. Ancak Temmuz 1920 başında Yunan genel taarruzunun başlaması ile birlikte bu tümenler geri çekilmeye başlamış ve tehlikenin artması üzerine Batı Cephesi Komutanlığı kurulmuştur. Yunanlılar 22 Haziran 1920'de genel saldırıya geçerek Batı Anadolu'da iki koldan üç tümen ile Akhisar-Soma yönüne ve iki tümen ile de Salihli yönünde işgale başlamışlar, kısa bir süre sonrada 30 Haziran 1920'de Balıkesir'e girmişlerdir. (Atatürk, 1987:619) İngiltere'nin Atina Elçisi Lord Granville'den Dışişleri Bakanı Lord Curzon'a çekilen 24 Haziran 1920 tarihli gizli telgrafta; "Yunanlıların Anadolu ileri harekâtına başladıklarını, Mustafa Kemal'in Marmara Denizi ile ulaştırma hatlarını kesmek amacını güttüklerini, şiddetli savaşlar beklediğini, Doğu Trakya'yı işgal etme işinin Anadolu harekâtı sonuçlanıncaya kadar geri bırakıldığını" ifade etmektedir (Şimşir, 1975: 161).

Batı Anadolu'da işgal hareketini hızlandıran ve kuvvetlerini sürekli takviye eden Yunanlılar İngilizlere başvurup, Bandırma-Balıkesir bölgesinin tamamen emniyet altında bulundurulmasının Bursa bölgesinin de ele geçirilmesiyle sağlanabileceğini belirterek Bursa-Uludağ kesiminin Yunan ordusu tarafından işgaline müsaade olunmasını teklif etmişlerdir. Başlangıçta Yunanlıların bu teklifi olumlu karşılanmadı ise de İngilizler Gemlik ve Mudanya bölgelerini elde tutmalarının önemine yönelik bu konuda hazırlık yapmışlardır (Sofuoğlu, 1994: 384).

Bursa bölgesinin işgaline yönelik olarak Yunan Genel Karargâhına Mareşal Foş'un (Foch) temsilcisi olarak gönderilen Albay George, verdiği raporda; "Bursa önlerinde Apolyont gölünün doğusundaki bölgede üç, dört

bin kişilik bir Türk kuvvetinin olduğunu, bunların yok edilmesi ve Bursa bölgesinin ele geçirilmesinin uygun olacağını" bildirmiştir. Ayrıca, Bursa'ya karşı Yunan taarruzunun desteklenmesi ve İstanbul'daki İngiliz karargâhının Mudanya bölgesini ele geçirmesi gerektiği bunun için İngilizlerle işbirliği yapılmasının zorunlu olduğu, Yunan Genel Karargâhına bildirilmiştir. Bu görüşmelerden sonra Yunan ordusu Bursa bölgesinin işgali için yapmakta olduğu hazırlıklara hız vermiştir (Sofuoğlu, 1994: 201).

Bu arada Bursa bölgesini savunmak amacıyla 56'ncı tümen Albay Bekir Sami Bey komutasında görevlendirilmiş ve Temsil Heyeti Başkanı Mustafa Kemal Paşa Bursa'da bulunan 56'ncı Tümen Komutanı Bekir Sami Bey'e Sivas'tan çektiği 8 Kasım 1919 tarihli telgrafta Bursa bölgesindeki görevini şu şekilde tebliğ etmiştir.

Sivas- 8.11.1919

Bursa'da 56'nci Tümen Kumandanı Albay Bekir Sami Beyefendi'ye

Bursa Vilayetinin emniyet ve asayişinin temini konusundaki çalışmalarınızı şükran ve saygılarımızla görüştük; Heyeti Temsiliye, sizin gibi fazilet ve ahlak sahibi, soğukkanlı ve tedbirli bir kumandanın Bursa gibi nazik ve önemli bir mevkiye bulunmasını, vatanın selameti ve millet için hayırlı bir olay olarak kabul ediyoruz. (Ünal, 1994:209)

Temsil Heyeti Adına Mustafa Kemal

Bekir Sami Bey, Bursa bölgesinde 56'nci Tümen Komutanı olarak göreve başladığından itibaren kuvayimilliyeyi örgütlemeye çalışmış, ancak istediği başarı ve sonucu alamamıştır. Bunun en önemli nedeni ise Bursa'nın İstanbul, Damat Ferit ve Hükümeti'ne bağlı grupların ağırlıkta olduğu bölgelerden olmasıdır. Ayrıca Bursa'daki asayiş sorunu da önemli bir etkidir. Bekir Sami Bey asayiş sorununu çözmek amacıyla birçok kez girişimde bulunmuş ancak istediği neticeyi alamamıştır (Sofuoğlu, 1994: 187).

Bu arada Bursa'da işgale karşı direnmek amacıyla kurulan Redd-i İlhak Cemiyeti, Müdafaa-i Hukuk adını aldıktan sonra ilçelerde de Müdafaa-i Hukuk şubeleri açılmıştır. 7 Ekim 1919'da Kirmasti (Mustafa Kemal Paşa), kasım ortalarında da Orhaneli ve Yenişehir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti faaliyete geçmiş, Yenişehir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti aynı zamanda, kendisine bağlı 17 köyde şube teşkilatları kurmuştur. Bu teşkilatlar ellerindeki imkanlar ölçüsünde işgale karşı direnmiş ancak yeterli olamamıştır (Hülagu, 1998: 466).

Bursa bölgesinin işgali öncesinde Bandırma'dan trenle Susurluk istikametinde yola çıkarılan 27'nci Alay'ın ilk kafilesini 2 Temmuz'da Susurluk'a vardığı zaman 1'inci Süvari Alayı Susurluk'u ele geçirmiş, Bandırma'dan Karacabey istikametine gönderilen 15'inci Alay ise, 2/3 Temmuzda Karacabey ve sonra da Mustafa Kemalpaşa'ya ulaştığı zaman, 1'inci Süvari Alayı'nın bir grubu bu bölgeye gelmiştir. Yunan Genel Karargâhının verdiği emre göre Bursa harekâtına, 28'inci Piyade Alayı ve ordu topçusu ile takviyeli Adalar Tümeni ve 1'inci Süvari Tugayı katılacaktır. Adalar Tümeni Komutanı Bursa'ya taarruz için Apolyont gölü doğu ve kuzeyindeki Akçalar-Sülüklü-Zırafta-Çatalhan mıntikasını toplanma bölgesi olarak seçtiğinden, Sülüklü dolaylarındaki Türk emniyet birliklerinin atılmasını süvari tugay komutanlığından istemiştir. Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi İsmet Bey, 6 Temmuz 1920'de Bursa'da 20'nci Kolordu Kumandanlığı'na çektiği telgrafta; Mudanya ve Gemlik'e çıkan düşman ileri harekâtı ile Yenişehir ve İnegöl yollarının aşılması halinde Bursa'nın batısında ve civarında bulunan kıtaların tehlikeye gireceği, kıtaatın ve malzemenin zayı olmaması için askeri vaziyetin nasıl mütalâa edileceği, ihraç olunan kuvvetlerin hangi milletten ve ne kadar olduğu sormaktadır (İSH.; K.578, G.206aa, B.206aa-1).

4 Temmuz 1920 tarihi itibarı ile 56'ncı Tümen Mudanya ve Sülüklü hattındadır. Apolyont gölü kuzeyinde Uluabat Köprüsü'ne kadar sürülen keşif kolları yalnız Karacabey'de 50 kadar düşman süvarisi olduğunu haber almıştır. Apolyont gölünün doğu ucundaki Akçalı Köyü'ne düşman süvarisinden 50 atının geldiği ve köydeki silahları topladığı o sırada orada bulunan ve firaren gelen bir yüzbaşının ifadesinden anlaşılmıştır. Orhaneli'ndeki müfreze düşmana dair bir malûmat almamıştır. Umumi suretteki kuvvetler ile hâl-i temasa gelen düşman yoktur. Kuzey Kolordusu'nun Bursa'ya gelen perakendeleri Bursa'nın doğusundaki Değirmenci kırılgında toplanmaktadır. Ciddi bir ihraç ve Batı'dan gelecek taarruza karşı daha kuvvetli olmak üzere kolordunun Adapazarı'ndaki kuvvetlerinden bir kısmının Bursa'ya hareketi emredilmiştir (İSH.; K.577, G.156, B.156-1). 7 Temmuz 1920'de Bursa'yı ele geçirmek için 4 piyade, 2 süvari alayı ve ordu topçu birliklerinin desteğiyle, 20.000 kişilik bir kuvvetle saldırıya geçen Yunan güçlerini araç, gereç, eğitim, disiplin ve moral bakımından iyi durumda olmayan Bekir Sami Bey komutasındaki 2.500 kişilik Türk gücü önleyememiş, 8 Temmuz'da Bursa'daki TBMM Hükümeti yönetimi sona ermiş ve kent, Yunan yönetimi altına girmiştir (Güneş, 1985: 147). 10 Temmuz günü de İznik gölü ve Uludağ arasındaki Dimboz bölgesine kadar ilerleyen Yunan ordusu İkinci İnönü Muharebesi'ne kadar burada kalmıştır (Ülger, 2008: 248).

Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi İsmet Bey'in 8 Temmuz 1920'de Batı Cephesi Komutanlığı'na çektiği telgrafta Bursa bölgesinde yapılacak harekâta ilişkin bilgiler şu şekilde verilmektedir. "Bursa'nın şimdiden bilcümle kıtaat, kuvayimilliyeye vesait-i askeriyeden kâmilan tahliye ile beraber şehrin düşman kuvvetlerine karşı açık bırakılması zarureti onun pek büyük bir dikkatle takdiri ve Gemlik'ten Dufluca ve Bursa üzerine gelen yolların büyük bir ehemmiyetle nazarı dikkatte tutulması ve İznik, Yenişehir, İnegöl hattının ateşin bir tazyikten sonra müsamaha olunabileceği ve büyük küçük kuvvetlerimizin çekilmesinin mutlaka bir lûzum-u askeriye müstenid olması lûzumunun Büyük Millet Meclisi riyasetinden doğruca 20'nci Kolordu Kumandanlığı'na emir olunduğu arz olunur" (İSH.; K.578, G.228, B.228-1). Bu telgraftan da anlaşıldığı üzere Erkân-ı Harbiye Vekâleti Türk birliklerinin imhasını önlemek maksadıyla geri çekilme emri vermiştir.

56'ncı Tümen Komutanı Albay Bekir Sami Bey, Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti'ne 8 Temmuz 1920'de çektiği telgrafta Bursa bölgesindeki durumu şu şekilde anlatmaktadır.

"1- 56'ncı Tümen, Gemlik-Bursa şosesi üzerinde Bilecik'te Bursa-Filadar yolu üzerinde Filadar köprüsünde Bursa-Mudanya şosesi üzerinde geçitte Bursa-Mudanya, Bursa-Karacaköy şoseleri arasında Minareli Çavuş hattındadır. Gemlik Bursa şosesi üzerinde Tepederbent'de Gemlik Durulca yolunda Karsak Geçidinde müfrezelerimiz vardır.

2- Raporlarda arz edildiği üzere 7 Temmuz 1920'de yalnız Sülüklü Cephesi'nde Yunanlıların 2 süvari bölüğü ile yapmak istediği keşif teşebbüsü tard edilmiştir.

3- Her türlü tedbire rağmen şehirde heyecan amiz şayiât her an çıkmakta ve şerh her dakika pür heyecan yaşamaktadır. Binaenaleyh bir heyecan dalgasına fazlaca kapılmış olan Bursa Valisi Hacim Bey'in iş'aratı doğru değildir" (İSH.; K.578, G.229, B.229-1).

Bursa bölgesinde teşkilatlanmış 56'ncı Tümenin komuta yapısına bakıldığında; Tümen Komutanı Albay Bekir Sami Bey, 172'nci Alay Kumandanı Binbaşı Halid Bey, 173'üncü Alay Kumandanı Kaymakam Kazım Bey, 174'üncü Alay

Kumandanı Kaymakam Rahmi Bey, 56'ncı Topçu Alay Kumandanı Binbaşı Sadık Bey'dir (İSH.; K.426, G.114, B.114-1). Bu yapı içerisinde komutanlığın konumu ve durumu aşağıdaki tablodaki gibidir (İSH.; K.426, G.162, B.162-1).

Tablo 1: 56'ncı Tümen Komutanlığı Erkan-ı Harbiye Dairesi

BÖLGE	BİRLİK	TÜFEK	CEPHANE	TÜFEK BAŞI CEPHANE
BURSA	172'nci Alay 1'inci Tabur	153	16900	110,5
BURSA	172'nci Alay 2'inci Tabur	33	1750	53
YENİŞEHİR	173'üncü Alay 1'inci Tabur	899	43005	49
MUDANYA	173'üncü Alay 2'inci Tabur	116	337	36,5
BURSA	173'üncü Alay 3'üncü Tabur	50	13500	270
BURSA	174'üncü Alay 1'inci Tabur	447	4005	8,5
BURSA	174'üncü Alay 2'inci Tabur	152	8305	54

Kaynak: (İSH.; K.426, G.162, B.162-1)

Yunan ordusu Batı Anadolu'daki ilerleyişini hızla devam ettirmekte ve Bursa önlerine doğru yaklaşmaktadır. Bu süreçte 13 Nisan 1920 tarihli telgrafta Bursa bölgesinde millî kuvvetlerinin durumunun iyi olmadığı, Sülüklü'de toplanmakta olan erlerin firar ettikleri, bu bölgedeki nizamiye kıtalarının da faydalı olamayacağı, gönüllü kıtaların toplanması gerektiği bildirilmektedir (İSH., K.11, G.96, B.1). 27 Haziran 1920 tarihli telgrafta ise Albay Bekir Sami Bey'in kumandasındaki 56'ncı Tümen'in Bursa'ya nakledildiği ve millî hareketin oluşması için bütün gücüyle çalıştığı bildirilmiştir (İSH., K.34, G.16, B.2).

Bu arada 6-7 Şubat 1920'de İngiliz Harp kruvazörü ve bir saat sonra da büyük bir İngiliz harp gemisi Bandırma Limanı'na gelmiş fakat karaya asker çıkarmamıştır. 14'üncü Kolordu Komutanlığı'nı ziyaret eden Bandırma ve Balıkesir İngiliz mümessilleriyle İngiliz kruvazörü ve Bandırma'daki İngiliz müfrezesi komutanı, Akbaş cephaneliği ve Bandırma'dan son bir haftada yüz araba silah ve cephanenin Balıkesir ve Bursa istikametine sevk edildiğini beyan ederek, kaçırılan bu silah ve mühimmatın kendilerine teslim edilmesini talep etmişlerdir (Osmanlı Belgelerinde Millî Mücadele ve Mustafa Kemal Atatürk, 2007: 172).

Yunan ordusunun Bursa önlerine kadar ilerlemesi ve Bursa'nın işgal edilmeye başlanması üzerine halk büyük panik yaşamaya başlamış ve birçoğu Bursa'nın İnegöl çıkışına doğru kaçmaya başlamıştır. Bu panik ortamında Mustafa Kemal Paşa 7 Temmuz 1920'de Bursa Valisi Hacim Bey'e şu telgrafı yollayarak halkın sakinleştirilmesini istemiştir (Borak, 1980: 346).

"Bursa'da Vali Hacim Beyefendiye

Vilayetimiz halkının pek ziyade telaşa düşerek panik yaptığı anlaşılıyor. Muhacereti menetmek ve hicretleri zaruri olanlar hakkında tedbir almak hususunda Dahiliye Vekaletince tebligat yapılmıştır. Herhalde efkar-ı umumiye teskin ve azami faaliyetin teminiyle düşman sühulet ile ilerlemesine muhalefet esbabının istiknal buyurulmasını rica ederim. En son vaziyet hakkında tafsilat ve mutalaat-ı alilerine intizar ederim.

Mustafa Kemal"

Bursa'nın işgali üzerine şehrin tahliye edilmesi yönünde Mustafa Kemal Paşa'nın 7 Temmuz 1920'de Saruhan Mebusu Celal Bey'e çektiği telgrafta buradaki kuvayimilliyeliklerinin en yakındaki cephelere sevk edilmeleri yönündeki tebliği şu şekildedir (Borak, 1980: 348).

Bursa'da Saruhan Mebusu Celal (Bayar) Beye

Ankara

Bursa'da idare-i mahalliye deruhte etmek üzere müntehap bir heyetin şimdiden bilfiil ifay-ı vazifeye başlaması muvafıktır. Vali Hacim Beyefendiye bu husus tebliğ edilmiştir. Kolordu kumandanı, taarruz eden düşman kuvvetlerine karşı bilcümle kuvvet ve vesaiti ile icabat-ı askeriye tamamen ifa ile mükelleftir. Bu kumandana tarz-ı hareketi hakkında talimat veriliyor. Yapılması oraca mutasavver olan mevazat hakkındaki cevaplar, Heyet-i Vekilece bervechi ati takarrür etmiştir:

1- Bursa şehri bilcümle kıtat-ı askeriye ve kuvayimilliyeden tahliye olunmalıdır. Şehrin asayiş-i idare-i mahalliye tarafından mahalli polis vesaiti ile temin olunmalıdır. Şehirde çıkarılacak olan asker, kuvayimilliyelik kumandanının emredeceği düşman cephelerine sevk edilmelidir.

2-Gerek İngilizlerin ve gerek Yunanlıların şehre asker ithal etmeleri ihtimalini tevlit edecek vaziyet karşısında kalındığı takdirde hükümet-i mahalliye böyle bir hareketi bilvasıta protesto etmesi lazımdır.

3- İdare-i mahalliye tarafından İngilizlerle mükâleme için bir heyet göndermek ve bu hususta Fransız mümessilini tavsit etmek katiyen caiz değildir. Böyle bir hareket Fransızlar vasıtasıyla İngiliz himayesini talep etmektir ki buna teşebbüs edeceklerin evvel ve ahir hiyanet-i harbiye kanununa tevfikân tecziyeleri muhakkaktır. Emrolunur.

Büyük Millet Meclisi Reisi
Mustafa Kemal

Ayrıca Bursa'da halka zarar gelmemesi maksadıyla şehrin tahliyesine yönelik Bursa Valisi'ne de 6 Temmuz 1920'de şu telgraf çekilmiştir. (Borak, 1980:346)

Bursa Vilayet-i Celilesine

Henüz mahiyeti malum olmayan Mudanya ve Gemlik ihraçları Bursa'nın kıtaat-ı askerimiz tarafından tahliyesini icap ettirebilir. Asker tarafından badettahliye düşmanın Bursa'yı işgal etmesi için de bir müddet geçmesi muhtemel olsa bile, herhalde zatı devletlerinin kıtaat-ı askeriye ile Bursa'dan infakları zaruridir. Bu halde Bursa'da anarşi hasıl olmaması için şimdiden bir idare-i mahalliye esasını sükunetle tesis etmek ve emri idareyi sükunetle devir ve tevdi eylemek lazımdır. Ondan maada para vesaire gibi kıymettar vesaitin Bursa'da bırakılmaması hususunda nazar-ı dikkat-i alilerini celp ederim.

Büyük Millet Meclisi Reisi
Mustafa Kemal

Mustafa Kemal Paşa 7 Temmuz 1920 tarihinde Bursa Valisi Hacim Muhiddin Bey'e çektiği bir başka telgrafta "Bursa halkının büyük bir panik içinde olduğunu, bu kapsamda Bursa dışına göç etmek isteyenler için gerekli

önlemlerin alınması ve kamuoyunun yatıştırılması yönünde acil önlem alınmasının gerekliliğini bildirmektedir” (Onar, 1995: 168).

Mudanya'nın Bombalanması

Yunan ordusunun Bursa bölgesinde yaptığı işgal hareketinde yaşanan en önemli gelişmelerden biri de İngilizlerin Mudanya'ya asker çıkarmaları ve Mudanya'yı bombalamalarıdır. Bu gelişme bölgedeki 56'ncı Tümen Komutanlığı tarafından yakından takip edilmiş ve tedbir alınmaya çalışılmış ancak başarılı olunamamıştır. 7 Temmuz 1920'de İtilaf Devletleri SPA konferansında İngiliz katibinin kaleme aldığı tutanakta, Yunanlıların Bursa üzerine yürürken, İngiliz donanmasının Mudanya'yı vurma kararı aldığını yazmaktadır (Şimşir, 1975: 183) 56'ncı Tümen Komutanı Albay Bekir Sami Bey Mudanya Mevki Kumandanlığı'na yolladığı 1 Şubat 1920 tarihli şu telgrafta Mudanya'nın işgal edileceğine dair bilgi vererek tedbirli davranılmasını bildirmektedir (Ünal, 1994: 272).

Bursa- 1 Şubat 1920

Mudanya Mevki Kumandanlığı'na

1- İtilaf Devletleri'nin Mudanya'ya asker çıkarmaları ihtimali vardır. Böyle bir vaziyet karşısında telefonla tümenden emir almadıkça tek bir askerin çıkmasına müsaade edemeyeceğinizi söyleyip tümene de bilgi verirsiniz.

2- Gelmiş bulunan bütün cephaneyi bu gece yola çıkarınız. Araba paraları tümen tarafından ödenecektir.

56'ncı Tümen Komutanı
Albay Bekir Sami

Batı Cephesi Komutanı Ali Fuat Paşa, 56'ncı Tümen Komutanı Albay Bekir Sami Bey'e çektiği 26 Haziran 1920 tarihli şifreli telgrafta İngilizlerin Mudanya'ya asker çıkarma kararını ve alınacak önlemleri şu şekilde bildirmektedir (Ünal, 1994: 407).

Ankara- 26.6.1920

“56'ncı Tümen Kumandanlığı'na

İngilizlerin Mudanya'ya asker çıkarmaları;

1- Bizim İzmit'teki harekâtına karşılık vermek,

2- Bursa'daki kuvvetlerimizi tespit etmek,

3-Kuzeyden Yunanlıların taarruzuna cesaret vermek,

4- Bizim tepkimizi ölçme.

Maksatlarından birisi veya birkaçına yönelik olması kuvvetle muhtemeldir. Bu nedenle süratle taarruza geçmemiz lazımdır. Yalnız, olabildiğince kuvayimilliyeyi iktisat etmeniz ve olabildiği kadar çok sayıda kuvayimillie istihdam etmeniz icap etmektedir. Tümen kumandanlığına atanan Kemal Bey'in en uygun ortamda devir teslimi alıncaya kadar zatiâlinizin orada kalmasını zorunlu görüyorum. 24'üncü ve 11'inci Tümenleri, şimdilik ben idare ederim. Siz kolordu kumandanlığına başlayıncaya kadar bu tarzda idare edilecektir.

*Batı Cephesi Kumandanı
Mirliya Ali Fuat*

Mudanya Kaymakamı Ali Rıza'nın Bursa Valiliği'ne çektiği telgrafta; otuz üç numaralı İngiliz torpidosunun 17 Nisan 1920'de Mudanya'ya gelerek bir zabıt ve bir tercümanla karaya çıkan gemi süvarisi Ferit Paşa kabinesine ait beyannameleri halka dağıttığı ve hükümet kapısında asılı bulunan heyet-i temsiliye beyannamesinin bir suretini ahz ettiğini yazmakta ve İngilizlerin Mudanya önlerindeki harekâtını şu şekilde bildirmektedir (İSH.; K.427, G.233, B.233-1).

Huzur-ı Vilayet-i Penahiye

Sevahil-i mütecavireye memur edilen otuz üç numrolu İngiliz torpidosu bugün Mudanya'ya gelerek maiyetinde bir zabıt ve bir tercümanla karaya çıkan gemi süvarisi Ferit Paşa kabinesine ait beyannameleri halka tevdi ve hükümet kapısına muallak (asılı bulunan) heyet-i temsiliye beyannamesinin bir suretini ahz ettiler. Bilâhere makam-ı aciziye gelerek beyannamenin tevzi'ini hükümet-i metbuasından telakki ettiği emr icâbatından olduğunu beyan ve Anzavur hakkında bazı istizahatta bulunarak avded eyledikleri maruzdur.

*17 Nisan 1336
Mudanya Kaymakamı
Ali Rıza*

Bu arada 56'ncı Tümen Komutanı Albay Bekir Sami Bey, Mudanya'da 173'üncü Alay, 2'nci Tabur Kumandanlığı'na ve Yenişehir 174'üncü Alay, 2'nci Tabur Kumandanlığı'na çektiği telgraflarda alınacak tedbirleri açıklamakta ve özellikle firarilere yönelik çok sert cezalar verileceğini bildirmektedir (Ünal, 1994: 339).

Bursa-7 Nisan 1920

Mudanya 'da 173'üncü Alay, 2'nci Tabur Kumandanlığı'na

1- Tümen, Bursa 'da toplanacaktır.

2-Mudanya'nın asayiş ve idaresini Jandarmaya bırakıp silah ve cephanelerle birlikte Bursa'ya hareket ediniz.

3-Yolda firar eden olursa idam ediniz. Döküntü ve firara meydan verirsiniz en ağır cezaya çarptırılacaksınız.

Askeri yormamak için kabilsiz araba kiralayınız.

Yenişehir 174'üncü Alay, 2'nci Tabur Kumandanlığı'na,

Bugünden itibaren emrinize girecek subay ve askerden firar eden veya emre itaat etmeyen olursa derhal idam ediniz.

*56'nci Tümen Kumandanı
Albay Bekir Sami*

Yunan ordusu Bursa'ya girerken İngilizler 25 Haziran 1920'de 300 kişilik bahriye müfrezesi ile Mudanya'ya 2 Temmuz 1920'de de Bandırma'ya asker çıkarmıştır (Doğantan, 1940: 28). 25 Haziran 1920 Cuma günü saat 6'da İngilizlere ait 3 harp sefinesi, 3 torpido, 3 motorlu duba ile Fransızlara ait 1 römorkör ve tayyareden oluşan 1 filo

Mudanya sahiline gelerek karaya asker çıkartıp sokaklarda emniyet tertibatı almışlardır. Daha sonra ahaliyi hükümet meydanına toplayarak getirdikleri Türkçe ve Rumca beyannameleri okutarak, mütareke hükümlerine karşı hareket edenleri, donanmalarını sahile sokmayanları ve kuvayimilliyeye taraftar veya bu harekâtı tasvip edenleri gemilerine alarak cezalandıracaklarını bildirmişlerdir. Bu gelişme Hristiyan ahali tarafından alkışlarla karşılanmıştır (İSH.; K.577, G.81, B.81-1).

Mustafa Kemal Paşa Mudanya'nın durumu ile ilgili bilgi almak ve bölgedeki harekâtı belirlemek maksadıyla 6 Temmuz 1920 tarihinde Batı Cephesi Komutanı Ali Fuat Paşa'ya şu telgrafi çekmiştir (İSH.; K.578, G.206, B.206-1).

6 Temmuz 1920

Batı Cephesi Kumandanı Ali Fuat Paşa Hazretleri'ne;

Mudanya ve Gemlik'e çıkarılan kuvvetlerin hangi millete mensup oldukları, miktarları hakkında malûmatımız yoktur. Ancak Mudanya ve Gemlik ihraçlarıyla Bursa havalisindeki kıtaatımızın vaziyeti müşkülleşmiştir. Mudanya'ya çıkan kuvvetlerin Hasanağa deresi mevkiindeki kıtaatımızı cenahtan taarruzla tespit etmeye çalıştığı esnada Gemlik'e çıkan kuvvetlerin Develice üzerinden doğru Yenişehir ve Bandırma üzerinden İnegöl istikametlerine hatta yalnız bir miktar süvari ile yürüyerek yolları kat etmesi halinde Bursa ile beraber bütün kuvvet ve malzemenin ziyâl muhakkaktır.

Binâenaleyh, Gemlik ve Bursa'dan doğuya şimendifer hattına doğru gelen istikametleri sed edecek surette kıtaatımızı hemen şarka çekmek lâzımdır. Bundan maâda iki kolordu kumandanı arasında cephenin taksiminde Bursa cephesi ile sûret-i mahsûsada istigal edebilecek surette karargâh habercilerinin de şarka takarrübünü ricâ ederim.

Büyük Millet Meclisi Reisi
Mustafa Kemal

Bu telgraftan hemen sonra Batı Cephesi Komutanı Ali Fuat Paşa Erkan-ı Harbiye-i Umûmiye Riyasetine 6 Temmuz 1920 tarihinde çektiği telgrafta durumu şu şekilde bildirmektedir (İSH.; K.578, G.205, B.205-1).

Erkan-ı Harbiye-i Umûmiye Riyaseti'ne

6 Temmuz 1920
Uşak İstasyonu

"Düşmanın Mudanya ve Gemlik'te ihraç yaptığını şimdi aldığım raporunuzdan anladım. Buralara çıkan kuvvetlerin Yenişehir ve İnegöl'den geçen geri dönüş çizgisine düşmeleri muhtemeldir. Çıkan kuvvetle İngiliz ise çıktıkları yerlerde kalmalarını, Yunan kuvvetlerinin ise ilerlemelerini muhtemel görüyorum. Maahâza, maksad-ı aslî 56'ncı Fırkanın kuva-yı muharebesini katiyen dağıtmak ve 24'üncü Firkadan Bozüyük'e celp edilen kuvvetlerin Karaköy sırtlarını tutmasına muktezi vakti kazanmak olduğundan 56'ncı fırka kıtaatının vaziyeti icabına göre Bursa şarkına ve hudut-u raciânızı muhafaza edici mevâkie alınması hususunu tamamıyla takdir-i âlinize terk ediyorum.

Mudanya ve Gemlik'e çıkan kuvvetlerin cins ve miktarı hakkında kararınız cevabınızı makine başında bekliyorum efendim."

Batı Cephesi Kumandanı Ali Fuat

56'ncı Tümen Kumandanı Bekir Sami Bey, Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti'ne 25 Haziran 1920'de çektiği telgrafta, İngilizlere ait 3 dretnot, 3 büyük torpido ve 3 küçük gemi ile karaya asker çıkarıldığı, Fransızlara ait bir tayyare gemisinin 25 Haziran 1920'de Mudanya Limanı'na gelerek harp vaziyetinde demirlediği ve tayyare gemisinden bir tayyare uçurdıkları, bu olaydan hemen sonra 5 filika ile karaya asker çıkartarak hükümet dairesi ile telgrafhaneyi işgal ettikleri ve Mudanya'da bulunan nizamiye bölüğü ile jandarmaların gerideki sırtlara çekilmiş oldukları bildirilmektedir (İSH.; K.577, G.79, B.79-1).

Bu arada Yunan ordusuna destek verme adına İngiliz donanması tekrar 2 Temmuz sabahı, 12 kadar gemi ile tekrar Mudanya önlerine gelmiş Mudanya'ya asker çıkarmış ve İngiliz filosu ve motorlarla kasabaya asker çıkarmaya başlamıştır. İngiliz birlikleri deniz kıyısına hakim mevzilerden bir bölükle yapılan ateş üzerine bazı kayıplar vererek bu teşebbüsten vazgeçmiş ve erlerini gemilere geri almışlardır. (Özalp, 1985:143) Daha sonra bir ağır muharebe gemisini bu bölgede bırakan İngiliz filosu, Gemlik körfezinin kuzey kıyısında, Armutlu önlerinde demirlemiştir (Türk İstiklal Harbi, 1965: 217).

İngilizler, 6 Temmuz sabahı saat 05.00'de Mudanya'nın güneyinde Göktepe ve Hızırilyas sırtlarında mevzilenmiş birliklerin ateş açması üzerine çıkarma araçlarını geri çekerek Mudanya'yı bombardımana başlamışlardır. Üç saat kadar süren bu bombardıman sırasında, 173'üncü Alayın 6'ncı ve 7'nci Bölüklerin siperleri yıkılmış ve 7'nci Bölükten üç manga, büyük bir toprak yığının altında kalarak 25 eri şehit olmuştur, bu birlik, Yörükali sırtlarına kadar çekilmek zorunda kaldığından İngilizler karaya çıkmayı başarmışlardır. (Türk İstiklal Harbi, 1965: 217).

İngilizler'in Mudanya'yı bombalaması ve bu arada Yunan ordusunun Bursa'nın batısındaki bölgeyi ele geçirmesi sürecinde, bölgedeki Türk kuvvetleri geri çekilmiş ve bu mücadeleler sırasında 500 şehit ve 600 esir verilmiştir (Büjak, 1939: 192).

İngilizler, Mudanya'da bulunan Mülazım Fehmi Efendi Liman Reisi Tütün Kolcusu Muharrem Efendi, Komiser muavini Kaymakam Beyin biraderi Emir Ali Nahiyesi Müdürü Rifat Bey, tüccarlardan Tahsin ve Abdi Beyler ve Memur Şerif Efendi ile 1 asker ve 1 Jandarmayı gemilerine alarak Gemlik önünde durarak görüşmek üzere Kaymakam Beyi gemiye istemeleri üzerine Kaymakam tarafından vekâleten tahrirat kâtibi gönderilmiştir. Ancak yapılan görüşmelerde bir sonuç elde edilememiştir (İSH.; K.577, G.81, B.81-1).

İngilizler'in Mudanya'ya asker çıkarması derhal protesto edilmiş ve İngiliz makamlarına 2 adet protesto telgrafi yollanmıştır.

Birinci Protestoname: (İSH.; K.577, G.81, B.81-1) EK-1

"Hukuk-u diniye ve milliyemizin müdafaası emrinde giriştiğimiz mücahedenin kutsiyet ve meşruiyeti İngiliz millet-i muazzaması takdir ve tasdik etmiş olduğundan eminiz.

Yunanlılara İzmir’de ve her girdiği yerde bir türlü cinayetler irtikâbından çekinmeyen tavrını haddini bildirmeye katıyen karar verdiğimiz bir zamanda ve milletçe cinayetlerini teshil etmek ister gibi tahtı emrinizdeki donanmanın Mudanya önünde bulundurulması ve asker ihracına teşebbüs edilmesi bizi hem şaşkırtır ve hem de müteveessif eder. Haysiyetini hukukunu şeref-i tarihiyesini muhafaza etmek için her türlü faaliyet ve fedakârlığı ihtiyâra karar vermiş esir olmamak için ölmeye ahd etmiş bir millet karşısında bulunduğunuzu elbette anlamışsınızdır. Mudanya’yı 24 saate kadar tahliye etmediğiniz halde Anadolu’nun coşup çağlayan yurtseverlik seli ile vaki olacak müsademeyi dökülecek kanların mesuliyeti zat-ı âlilerine ve devlet-i muazzamanıza ait olacaktır. İhtiramatının kabulünü rica ederim.”

İkinci Protestoname: (İSH.; K.577, G.81AA, B.81AA-1) EK-2

“1- Memleketin namus şeref ve istiklalini kurtarmak için teşekkül ve birçok seneden beri vatanın hâlâsı namına zalim ve hunhar Yunanlılara karşı mücadelemez devam eden kuvayimilliyeye yine ancak bu emel için çalışacak ve sonuna kadar mücahedesine devam edecektir.

2- Marmara sahillerinde İngiliz murakıb-ı bahriyesinden zâbit çıkmasına mümânaat edilmesi zabitlerinizin Rum ve Ermenileri teşvik suretiyle tarafsızlığı ihlal ederek aleyhimize propaganda yapmalarından ileri gelmiş bir hareketten ibarettir.

3- Mudanya ve Bursa şehirlerinin donanma ve tayyarelerle bombardıman edilmesi meselesine gelince: Anadolu Müslümanları her türlü tehlike ve mezalimde fecâiyi göze alarak girdiği bu kanlı savaşta elbette sonuna kadar devam etmek mecburiyetindedir. Ekserimiz tanınan İngiliz millet ve hükümeti gayri müstahkem Bursa şehrinin bombardımanına teşebbüs ederse biz bittabi buna da azim ile mukabele edeceğiz. Şehirlerimiz velev ki harabe haline gelse yine bizde kalması ve bizim olması kifayeti fikri ile çalışmakta bir an bile ayrı olmayacağız.

4- İzmit’te kuvayimilliyeye ile İngiliz askerleri arasında vuku bulan müsademede gizli olarak elde edilen bilgilere nazaran bu da bizim mesâil-i dahiliyemize İngilizler tarafından müdahale edilmesinden ve daha doğrusu memleketi esaret ve felakete sürüklemek isteyen Ferit Paşa’nın kuvvetlerine arka çıkmaktan kaynaklandığını anlıyoruz.

5- Mütareke ahkâmıyla bitaraflığa bizim değil, bilakis İngilizlerin öteden beri olduğu gibi bu defa da Mudanya memur ahalisinden bazılarının gemiye alınmaları suretiyle ispat edilmiş olup bittabi tarihi medeniyet işbu hadisatın kaffesini bi-tarafane kayıd edeceğini nazar-ı dikkatinize arz ederiz.”

Mudanya Kaymakamlığı İngiliz Donanması’nın Mudanya önlerindeki harekâtı ile ilgili bir rapor hazırlamış ve bu durumu bildirmiştir. Mudanya Kaymakamlığı’nın 27 Haziran 1920 tarihli raporuna göre;

“25 Haziran Cuma günü saat 7 sıralarında İngiliz donanmasına ait 3 dretnot, 3 büyük torpido, 3 karaya asker çıkarmaya mahsus motorlu duba ile Fransız bayrağı taşıyan bir tayyare gemisi Mudanya Limanı’na gelerek kasaba cephesinde ve muhasım bir vaziyette demir attılar. Müteakiben tayyare gemisinden çıkan iki tayyare ile keşif yaparak ve aynı zamanda motorlu dubalar marifetiyle de kasabaya üç noktadan asker çıkardılar. Şimendifer iskelesine çıkan asker doğruca Rüşumat Dairesi ile şimendifer istasyonunu, hükümet dairesi önüne çıkan askerler daire-i hükümeti, Arnavut Köyü’ne çıkan askerlerde kasabanın batı taraflarını işgal etmişlerdir.

Kazada bulunan cüz-iyat kâbilinden müfreze-i askeriye ile jandarma efradı daha evvelce şehrin gerisindeki zeytinliklere çekilmiş buldukları cihedle müdafaadan mahrum olan kasabaya İngiliz birlikleri mukavemetle karşılaşmadan ve herhangi bir olay çıkmadan girdiler.

İşgalde bendenizle polis efradı sivil memurun ve ahaliden başka kasabada hiçbir kuvvet-i müselleha bulunmuyordu. Sefain-i harbiye kumandanı tarafından maksad-ı vürudlarına dair hükümet-i mahalliyeye hiçbir haber gönderilmedi. Kısmen bahriye ve kısmen berriyeye mensup olan İngiliz kıtaatının ellerinde silah olduğu halde yürüyerek kasabaya dahil olmaları su-i maksadlarına şüphe bırakmaması hasebiyle tesadüf ettiğim polis memuruna kasabayı terk etmelerini tavsiye ile beraber bendeniz de işgal kuvvetleri arasından zeytinlikler doğru çekilmeye mecbur oldum. Firenkli, Çenbi karyeleri tahrikiyle geçit istasyonuna hin-i muvasalatında esir askerlerimizden geçit karakolundan Mudanya'nın tahliye edildiğini işiterek merkez kazaya döndüm. Şu hale nazaran Mudanya kasabası 5 saat kadar işgal kuvvetleri elinde kalmıştır. Bu müddet zarfında İngiliz zabitanının hiçbir mukabele-i hasmane ve hatta müdafaayı meşruiyeye maruz kalmaksızın dahil oldukları Mudanya kasabasında yaptıkları tahribat, çapulculuk ve vahşet cidden tahminlerin ve tasavvurun fevkindedir.

Bin kadar tahmin edilen bahriye ve berriyeye mensup askerleri marifetiyle bütün sokaklar tutularak köşe başlarına mitralyöz ve bilumum müessesatı remiye işgal edilmiştir. Cuma olması münasebetiyle hükümet daireleri kapalı olduğundan hükümet dairesine gelen İngiliz ümera ve zabitan ve askerleri silah dipçiği ve tekmelemlerle dairelerin kapılarını kırmak suretiyle odalara girmişler ve girdikleri odalarda mevcut kaffe-i evrak ve defterleri hercümerç ve perişan bir surette etrafa atmışlar, kilitle bulunan masa, sandık konsolları şikest ve bazı evrak dosyalarıyla gözlerine ilişen nükûd, eşya ve resmi mühürleri yağma etmişlerdir.

Bu cümleden olmak üzere mal sandığına 913 kuruş ufak para ile eşyayı muhtelifeden 18304 kuruşluk kâtib-i adl pulu, jandarma dairesinden efrada ait maaş icmalleriyle birlikte nükud-u mevcudeyi aldıkları gibi yağma, girdiği dairelerde mevcut makas, zil, sünger kağıdı, hokka, kalem, mektupluk, zarf kağıdı gibi en değersiz eşyaya kadar teşmil etmişlerdir. Vebain-i hususiye dahi İngilizlerin tecavüzatından mahsur kalmamıştır. Birkaç kola ayrılan taharri müfrezeleri çekilmeye başarılı olamayan polislerden üç efendiyi tabanca mermilerinden tehdit ettikten sonra başlarına süngülü nöbetçi bırakarak beraberlerinde alıp bunlardan tedarik ettikleri delil ve rehberler marifetiyle bendenizin; meclis-i idare azasından ve kuva-yı milliye reisi Hacı Cemal Bey'in sevk memuru Halit Bey'in müdde-i umumisi Komisyoncu Abdi Bey'in, Sabık Nisa Hapishanesi Gardiyanı Emine Hanım'ın, Halit Bey'in hanesi, taharri memurlarından Muhtar Efendi'nin, Hacı Tahir Efendizade Ahmet Efendi'nin hanelerini tahrip etmişlerdir.

Kendilerini daima hürmet ve nezaketle kabul ettiğim medeni ve zengin İngilizler bulunduğum mahali ihbar etmesi için iskele polisi 150 numaralı Necati Efendi'yi tazyik etmekte iktifa etmeyerek rüfekamıda süngü ile tehdit ve korkuttukları gibi hanelerden hiçbir kıymet-i harbiyesi olmayanlardan süs eşyası kabilinden eski devirlerden kalma silahlar zavallı çocuklarımızın, kadınlarımızın eşyasını hatta kahve fincanlarına kadar gasp ve talan etmişlerdir. Taharriyat namı altında yapılan haysiyetsizlikten halkı süngülerle hükümet dairesi pişgâhına asılan sureti leffen takdim kılınan beyannameyi cebren Liman Reisi İsmail Bey'e okutmuşlardır. Beyannemenin okunmasından sonra askerler gemilere dönmüş ve Attar Rasim, Belediye Eczacısı Mehmet Seyyid, Liman Reisi

İsmail, Emir Ali nahiyesi müdürü Mithat, Komiser Muavini Muharrem, Askeri müfreze zabitanından Fehmi, İaşe Memuru İhsan, Komisyoncu Abdi, mahdumu Cavid, mal kâtiplerinden Hilmi ve memurlardan Şerif Efendiler ile Jandarma Nöbetçisi Mehmed'i süngülü askerlerle muhat olduğu halde beraberce alıp götürmüşlerdir. İngilizlere delalet ve rehberlik eden Kuyumcu Meskoyandı, Uncu Andon hayatlarını kaybetmekten korktuklarından İstanbul'a kaçmışlardır. İngilizlerin tevkif ederek beraber götürdükleri zevattan hiçbirisi cürm-ü siyasi ve idarisi mevcut olmayıp hepsi vazife ve sanatıyla meşgul ve bilatefrik cins ve mezhep bütün ahali bir ecanib ile münasebeti hasenede bulunan kimselerdir (İSH.; K.648, G17, B.17-1).

Hin-i işgalde zeytinliklere doğru çekilmekte olan nizamiye efradından Şükrü, İngiliz efradının taarruz ve mümanaatına maruz kalması hasebiyle bilmukabele iki İngiliz neferini ihtilaf ve kendisi de düşman tarafından yapılan yayılım ateşi üzerine şehit olmuş ve diğer İngiliz neferi de acemilikleri neticesi İngiliz efradı tarafından cerh edilmişlerdir.

İngilizler beyannamelerinde yaptıkları mezalim ve vahşetine sebep olarak kuvayimilliyenin İzmit'e hücumunu ve İngiliz zabitanının Mudanya ve Gemlik'te karaya çıkmalarına karşı koyulmasını ve irae etmekte ve hükümetin ahâli-yi İslâmiye anasır-ı gayrimüslime düvel-i muhtelif zabitanına karşı hüsn-ü muameleye davet edilmektedir. Bu vesile ile bilhassa bir noktayı tenvir etmek isterim. Esna-yı harp ve mütarekeyi müteakip tashirat-ı hariciye neticesi tevali eden buhran ve inkılap hengamesinde Mudanya kasabası ve eski hâl-i tabiiyi muhafaza etmiş ve Mudanya ahâli-yi gayrimüslimesi harp esnasında tehcir vesaire gibi hiçbir istisna muameleye maruz kalmamıştır.

Mudanya'da sakin İslam ve Hıristiyan ahali arasında da öteden beri suret-i müteakabile yerleşmiş olan ve hatta mütarekeden beri sık sık limanımıza gelen sefain-i ecnebiye zabitanı Mudanya'da gördükleri huzur ve istirahat ve serbestiyi bizzat İngilizlerde dahil olduğu hâlde makam-ı hükümette ve hariçten gelenler kemâl-i takdir ve memnuniyetle yad-ı tezkâr etmişlerdir.

Mudanya'da öteden beri umuman düvel-i muhtelif ve bi-taraf hükümet erkân zabitanı her vakit kemâl-i nezaketle kabul edilmekte iken ahiren İngiliz zabitanı Ferid Paşa hükümetinin propagandacılığını deruhde ederek hükümet-i mezkûrenin tanzim ettirdiği fetvalardan binlercesini râbet-i hükümetin mürevvic-i âmâlî olan Peyam Sabah ve Alemdar Gazetelerini hamilen Mudanya'ya gelip bizzat halka tevzi ve Anzavur gibi bir şakiye müzaheret ve ahâli arasında ayrılık ve nifak tohumu ekmek ve bilfil kazanın asayiş, halkın huzur ve rahatını ihlâl sa'y etmek suretiyle memleketin siyaset ve idare-i dairesine müdahale ve kendilerine karşı gösterilen eser-i nezaketi pek çirkin bir surette suistimal ettiklerinden ahiren ahali ile temasları memnu olduğu kemal-i nezaketle kendilerine tefhim ve mamafih, 56'ncı Fırka Kumandanı'nın müsaade-yi mahsusasıyla makam-ı aciziye kadar gelmişlerdir. Binaenaleyh mezalim ve şenaat-ı vakaları için dermeyan ettikleri esbab katiyen gayrı varid ve mecruhdur. Zahiren anâsır-ı Hıristiyaniyenin himaye ve korumasını vesile eden İngilizler hakikatte Hükümet-i Osmaniye'nin mahvını istihdaf ettiği cihetle bu siyaset-i iblisaneye zemin ihzar etmek için mülkümüzde anâsır-ı mevcude arasına tefrika ve nifak tohumu ekmek ve huzur ve asayiş içersinde bulunan aksam-ı memleketimizde hatır ve hayale sığmayan vesilelerle sûriş ve ihtilal tevlidine sa'y olmak suretiyle bizzat anâsır-ı Hıristiyaniyenin

rahatını ihlal ettiklerine Mudanya işgalide pek belîğ ve aşikâr bir delil olduğundan cereyan-ı hali natık işbu rapor takdim-i huzuru ali-i vilayet penahileri kılındı” (İSH.; K.648, G17aa, B.17aa-1).

Mudanya'nın işgali ve bombalanması ile ilgili olarak Mudanya Jandarma Bölük Kumandanlığı da ayrıca bir rapor hazırlamış ve 1228 numaralı rapor da durumu şu şekilde ortaya koymuştur.

“İngilizlerin çıkartmadan tekrar gemilerine gelinceye kadar kasaba dahilinde yaptıkları harekât ve tertibat şu şekildedir:

1- Sefain-i harbiye, 3 dretnot, 3 birinci sınıf bir nakliye gemisi, 2 motorlu şalope ve 1 tayyare gemisinden ibarettir.

2- İhraç motorlar ianesiyle ve dubalar vasıtasıyla 3 koldan yapılmış ve sefain-i harbiye bu sırada sahile tamamen yaklaşmıştır. Birinci kol Arnavut köyüne, ikinci kol hükümet yanına, üçüncü kol vapur iskelesine çıkmış ve 2 deniz tayyaresi bu sırada gözetleme yapmıştır. Kasabaya giren kuvvet hemen her sokak başında 1 mitralyöz yerleştirmiş ve iskeleden çıkan kuvvet Osmanlı zabitanını aramıştır. İhracı müteakip hükümet meydanına çıkan kuvvet hükümet dairesine giderek tek mil oda kapılarını kırmış ve evrak karıştırmak bahanesiyle dolaplar kırılmış evrak ve defterler perişan edilmiştir. Bazı odalardan evrak alındığı gibi Jandarma nöbetçi neferi Mudanya'nın Eskel karyesinden Hasan oğlu Ahmet'i silah ve cephanesiyle tevkif ederek beraberlerinde götürmüşlerdir.

Bu sırada Jandarma dairesinden ve istasyonda bulunan 4 jandarmadan 8236, 1242, 5405, 8869 numaralı Alman tüfekleri 800 cephane ve 26226, 129395, 26418 numaralı Rus tüfekleriyle 600 kuvvayımilliye reisi Cemal Bey'in haneleri taharri edilmiştir.

3- İstasyon civarına çıkan müfrezeyle bera-yı iltihak geride bırakılan gözetleme devriyesine tesadüf etmiş ve bunlardan Nizamiye Neferi Şükrü tarafından endaht edilen mermilerden 1 zabitle 1 nefer mecruh ve 2 nefer katledilmiş ve mukabeleden atılan silahlardan nefer Şükrü de şehit olmuştur.

4- Merkezde kalan polislerin tabancaları tamamen alınmıştır.

5- Hükümet önünde bil-celp Hıristiyanlar ayrı ve İslamlar ayrı bir mahalde içtima ettirilmiş ve suret-i merbut beyanname okunduktan sonra Rumlar tarafından “ Zito” sadasıyla İngilizler alkışlanmıştı.

6- Tevkif edilen zevat Rumlar tarafından gösterildiği gibi taharri edilen hanelerde Rumlar tarafından gösterilmiş ve bu işte ileri giden Uncu Andan, Tüccar Koço olup giderken İngilizlerle beraber gitmişlerdir.

7- İngilizlere kılavuzluk eden memurin ile eşrafın hanelerini gösterip taharri ettiren Rum milletinden 6 şahsın fırka kumandanlığının emri üzerine derdest edilerek Bursa'ya sevk kılındığı diğerleri derdesti taharri bulunduğundan ayrıca arz edileceği maruzdur.”

Yunan Generali Papulas'ın hatıralarında Mudanya'nın işgali şu şekilde anlatılmaktadır (General Papulas'ın Hatıratı,1969: 54). *“Aynı gün, öteden beri beklenen Efsun Alayı, en nihayet fakat pek geç olarak Mudanya'ya vasil oldu. Lakin mezkûr alay kuvvetçe pek noksan olarak gönderilmişti. Bu alay çekilme halinde bulunan kuvvetlerimizi takviye ve bunların çekilmelerini himaye etmek üzere derhal hareket emrini aldı. Fakat ancak 30 Mart'ta Bursa'dan ayrılabilirdi ve çekilmekte olan küçük birliklerimiz üzerine çekilmekte oldukları ve orada*

muntazam bir hale girdikleri çekilme hatlarından (ilk hareket hatlarından) birkaç kilometre mesafede tesadüf etti. Geceleyin geç vakit ordu, 19 Mart 1921 tarihinde hükümete aşağıdaki telgrafnameyi gönderdi.”

“Atina Harbiye Nezareti’ne

Evvence de arz ettiğim veçhile, bize gönderilecek 3 seferber sınıftan ibaret takviye askerlerinden mâda, Efzun Alayı ile memleket içindeki münferit takviye müfrezelerinin, işbu telgrafnamenin gelişiyle beraber derhal hareketlerinin emrolunmasına ehemmiyetle lüzum vardır. Bunlar Mudanya’ya çıkarılmalıdır. Telgrafla cevap verilmesini rica ederim” (General Papulas’ın Hatıratı, 1969: 48).

Ordu Komutanı Papulas

“Küçük Asya Ordusu Kumandanlığı -Bursa -18.3.1921

Atina’da Harbiye Nezareti’ne

Bugün gönderilen takviye birlikleri, İzmir’e değil Mudanya’ya sevk edilmelidir. Şayet mezkûr takviyeler yolda bulunursa, nakliye gemilerine bu husus için telsizle malumat verilmelidir (General Papulas’ın Hatıratı,1969: 51).

Ordu Komutanı Papulas”

General Papulas’ın bu telgraflarını dikkate alan Yunan ordu karargâhı birliklerini Bursa, Bandırma ve Mudanya istikametine yönlendirmiş ve İngilizlerin desteği ile bölgeye çıkmıştır.

SONUÇ

30 Ekim 1918 Mondros Mütarekesi’nden sonra İngilizler Türk topraklarında işgal sürecini 3 Kasım 1918 tarihinde Musul’a girerek başlatmış, Fransızlar ise Güney ve Doğu Anadolu’da kendi belirledikleri bölgelere girmişlerdir. Anadolu’nun birçok bölgesini işgal altına alan İngiliz ve Fransız güçleri bir taraftan da Batı Anadolu’da Yunan ordusunun başlattığı işgal hareketine destek vermişlerdir. Mondros Mütarekesi sonucunda Osmanlı Hükümeti’ne baskılarını giderek arttıran İngilizler, ordu komutanlarının görevlerine son verilerek orduların dağıtılmasını ve silah, araç, gereç ve her türlü mühimmatın teslimini istemişlerdir.

Paris Barış Konferansı’nda alınan karar gereği Yunan ordusunun Batı Anadolu’da başlattığı işgal süreci Anadolu’yu tam bir kan gölüne çevirmiş, şehir, kasaba ve köylerde yakılmadık bir nokta bırakılmamış ve pek çok insan hayatını kaybetmiştir. Yaşanan tüm acılara rağmen Türk milleti önce kuvayimilliyeye ruhu etrafında bütünleşmiş, sonra ise bu ruh daha profesyonel bir yönlendirme ile kurtuluş mücadelesine dönüşmüştür. Bu mücadelenin lideri olan Mustafa Kemal Paşa Anadolu’nun her köşesinde teşkilatlanarak bir taraftan askeri, diğer taraftan da siyasi harekâtı yönetmiştir. Bursa bölgesindeki harekâta dair kroki EK-3’te belirtilmiştir.

Bursa’nın işgali ve bu dönemde yaşanan süreç, Batı Anadolu’da yapılan mücadelenin en acı sonuçlarını ortaya çıkarmıştır. Bir taraftan İstanbul Hükümetinin yanı başında bulunması, diğer taraftan iç ayaklanmaların ortasında kalması bölgenin askerî güç bakımından çaresiz kalmasına neden olmuş, bu durum ise işgalcilerin işini kolaylaştırmış, bölge halkını büyük bir sıkıntının içine sürüklemiştir. Bursa Vilayeti, Balıkesir, İzmit ve Çanakkale Livalarıyla İstanbul havalisinde Yunan işgalinden sonra yaklaşık 21.000 Müslüman evlerini terk ederek göçe mecbur olmuştur (İstiklal Harbi, Türkiye’de Yunan Fecayii, 1921: 12). Ayrıca Yunanlılar işgal ettikleri yerlerde ve

bölge dışında propaganda yapmak suretiyle Türk halkının dayanma gücünü de kırmaya çalışmışlardır (Turan, 1999: 29). Bu arada Yunanlıların 8 Temmuz 1920 tarihinde Bursa'ya girmesi üzerine Büyük Millet Meclisi'nde İsmet Bey stratejik durumu izah ederek alınacak önlemler çerçevesinde İnönü mevzilerinin hazırlanması konusunda bilgi vermiştir (Jaeschke, 1989: 111).

Bu konuda (sadece bir örnekle) 7 Kasım 1920'de Batı Cephesi Komutanlığı'na çekilen telgrafta; Yenişehir ve civar köylerinde yapılan tahribat ve mezalim şu şekilde bildirilmiştir;

“Hükümet, Belediye, Mevki Komutanlığı, Telgraf, Duyun-ı Umumiye Daireleri ve bunlara bitişik bilumum çarşı ve dükkanlar soyulduktan sonra yakıldığı, otomobil ve öküz arabalarıyla evlerdeki eşyanın soyularak sevk olduğu, girilmedik ve zorlanmadık bir ev kalmadığı, on dokuz adet köyün eşya ve hayvanları gasp edildikten sonra yakıldığı, on yedi köyün soyulduğu, uğradıkları her köyün eşyasını aldıkları, üç yüz öküz arabasını eşyaları ile birlikte götürdükleri, beş yüze yakın eşraf ve genci beraberinde götürdükleri ifade edilmektedir. Ayrıca, Köylerde ve kasabalarda bilumum camileri pisleyerek, kilim ve halıları gasp ettikleri, Köprühisar-Yenişehir arasındaki telgraf tellerini parçalayarak attıkları, halkın birer yorgan ile ovalara çekildiği yazılmaktadır” (Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, Belge Nu. 2393).

Yunan ordusu Batı Anadolu'da bu zulmü yaparken Mustafa Kemal Paşa 13 Nisan 1920'de yayınladığı genelgede işgalcilere karşı nasıl davranılacağını Kolordu ve Tümenlere yolladığı şu telgrafla bildirmektedir (Onar, 1995: 156).

“Ankara- 13 Nisan 1920

*Kolordulara
56'ncı Tümen Komutanlığı'na
61'inci Tümen Komutanlığı'na*

Gerek askeri birlikler ve gerekse ulusal kuvvetlerce tutsak edilen düşman askerinin yaşamlarının korunmasına olağanüstü özen gösterilmesi dlenir.

Ulusumuzun bireylerine en ağır saldırılarda bulunan katillerin bile tutsak edildiği zaman öç alma duygusuna kapılmayarak yaşamlarının korunmasını nasıl olursa olsun sağlamalarını bütün yetkililerden diler, tutsakların hastalık nedeni ile bile olsun elimizde ölmeleri dinsel ve ulusal töremize uygun düşmediği gibi ülkesel çıkarlarımızı da gerçek biçimde yaralar.

Bütün birliklerin ulusal kuvvetler örgütüne bu örgütlerimizin eksiksiz bildirilmesini rica ederim.

Temsil Heyeti Adına Mustafa Kemal”

Bu telgraf metni dünya barışının öncüsü olan bir liderin savaş meydanlarında uğranılan zulümlere rağmen gösterdiği insani değeri anlatmak açısından son derece önem arz etmektedir.

İngilizler İstiklal Harbi'nde sürekli olarak lojistik ve malzeme bakımından Yunan ordusunu desteklemişlerdir. Atina'daki İngiliz ortaelçisi Lord Granville 4 Temmuz 1920 tarihinde Lord Curzon'a gönderdiği ivedi telgrafta “Yunan Savaş Bakanlığı tarafından 200.000 adet el bombasının ivedi olarak talep edildiği ve bunların 100. 000 adedinin İzmir'deki Yunan üssüne teslim edilmesini bildirmektedir.” Ayrıca Çanakkale üzerinden Anadolu'ya

giren Yunan askerlerine İngiliz ordu birliklerinden yiyecek dağıtıldığı kaynaklarda geçmektedir (Sonyel, 2013: 89). İstiklal Harbi buna benzer pek çok örneklerle doludur. İşte bu desteklerden biride Yunan ordusunun Bursa'yı işgali sırasında İngilizlerin Mudanya'yı bombalaması ve şehre girmesidir. İngilizlerin bu desteği Batı Anadolu'da hızla işgal hareketini devam ettiren Yunan ordusunun işini kolaylaştırarak büyük bir katkı sağlamıştır. İngilizler ayrıca Yunanlılara teşkilatlanma konusunda da yardım etmişlerdir. Bu kapsamda Ekim 1919'da kademeli olarak önce 1200, daha sonra da 1950 silahlı askerini Haydarpaşa'dan Anadolu'ya sevk ederek işgali desteklemişlerdir (Turan, 1999: 34).

Yunan ordusunun saldırıları ve işgalleri karşısında ulusal cephenin bozulması Büyük Millet Meclisi'nde büyük bunalım yaratmış ve özellikle Bursa'nın işgali sonrası çok sert tartışmalar yaşanmıştır (Atatürk, 1987: 621). Mustafa Kemal Paşa mecliste yaptığı konuşmada, Bursa'nın boşaltılmasına hükümetin karar verdiğini, subayların suçlanmaması gerektiğini bildirirse de tartışmaların önüne geçilememiştir (Sarıhan, 1995: 116). Mecliste yaşanan bu olumsuz gelişmeler sonucunda 31 milletvekili tarafından verilen önerge üzerine protesto amaçlı olarak oturuma 20 dakika ara verilmiş ve Bekir Sami Bey ile Alaşehir Cephesi Komutanı Aşir Bey görevinden alınmıştır (Tansel, 1973: 148).

Mustafa Kemal Paşa, Genelkurmay Başkanı İsmet Bey'in 8 Temmuz 1920'de Bursa'nın işgali günü yaptığı beyanatı üzerine meclisteki konuşmasında; "... *Efendiler, memleketimizin ellide biri değil heyet-i umumiyesi tahrip edilse, heyet-i umumiyesi ateşler içinde bırakılsa biz bu toprakların üstünde bir tepeye çıkacağız ve oradan müdafaa ile meşgul olacağız!*" sözleri ile işgallere karşı mücadele edileceğini bildirmektedir (Kocatürk, 2000: 181). İngilizlerin desteğiyle Anadolu'yu işgal eden Yunan ordusu 9 Ocak 1921'de Birinci İnönü ve 28 Mart 1921'de İkinci İnönü Savaşları'nda yenilgiye uğramıştır. Henüz yeni kurulan düzenli ordu birliklerinin bu başarıları karşısında Anadolu'ya daha büyük takviye kuvveti yığan Yunan ordusu, Sakarya Nehri'ne kadar ilerlemiştir. Bu durum karşısında olağanüstü toplantılar yapan TBMM, Yunan ordusunu Sakarya önlerinde durdurmak için çareler aramaya başlamış ve top yekûn bir seferberlik ile ordu takviye edilmiş ve zafere ulaşılmıştır. Büyük Taarruz ve Başkomutan Meydan Muharebesi'nden sonra İzmir istikametine doğru kaçan Yunan ordusu 9 Eylül 1922 tarihinde Türk ordusunun İzmir'e girmesi ile büyük bir yenilgiye uğramış, daha sonra 10 Eylül 1922 tarihinde Bursa'nın kurtuluşu ile bölgede büyük bir zafer sevinci yaşanmıştır.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Belgeleri:

Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Dairesi Arşivi, İstiklal Harbi Katalogu.

İSH; Kutu 578, Gömlek 206aa, Belge206aa-1.

İSH; K.578, G.228, B.228-1.

İSH; K.578, G.229, B.229-1.

İSH; K.577, G.156, B.156-1.

İSH; K.426, G.114, B.114-1.

İSH; K.577, G.81, B.81-1.

İSH; K.578, G.206, B.206-1.

İSH; K.578, G.205, B.205-1.

İSH; K.577, G.81, B.81-1.

İSH; K.577, G.81, B.81-1.

İSH; K.577, G.81AA, B.81AA-1.

İSH; K.648, G17, B.17-1.

İSH; K.648, G17aa, B.17aa-1.

İSH; K.427, G.233, B.233-1.

İSH; K.577, G.79, B.79-1.

2. Kitap ve Makaleler:

Atatürk, M.K. (1987). Nutuk. C.2. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını.

Borak, S. (1980). Atatürk'ün Resmi Yayınlarına Girmemiş Söylev Demeç Yazışma ve Söyleşileri. Ankara: Kaynak Yayınları.

Büjak. (1939). Yunan Ordusunun Seferleri,1918-1922. Çeviren: İbrahim Kemal. Askerî Matbaa.

Doğantan, T. (1940). Bursa Bölgesinde Yapılan Savaşlar. İstanbul Askeri Matbaası.

Harp Tarihi Vesikaları Dergisi. Belge Nu. 2393.

Hülagu, O. (1998). "Mondros Mütarekesi Sonrası Bursa Bölgesindeki Millî Mücadele Hazırlıkları ve Kuvay-ı Milliye'nin Teşkili". S.41, C.14. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi.

General Papulas'ın Hatıratı. İstanbul: Yeni İstanbul Yayınları.

Güneş, İ. (1985). "Bursa'nın Yunan Ordusu Tarafından İşgali ve Bunun Doğurduğu Tepkiler". Ankara: İkinci Askerî Tarih Semineri Bildirileri.

İstiklal Harbi, Türkiye'de Yunan Fecayii. Birinci Kitap. Çeviren: Fahrettin Özü. İstanbul.

Jaeschke, G. (1989). Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi, Mondros'tan Mudanya'ya Kadar (30 Ekim 1918- 11 Ekim 1922). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını.

Kocatürk, U. (2000). Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi, 1918-1938. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını.

Onar, M. (1995). Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı Yazışmaları II. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayını.

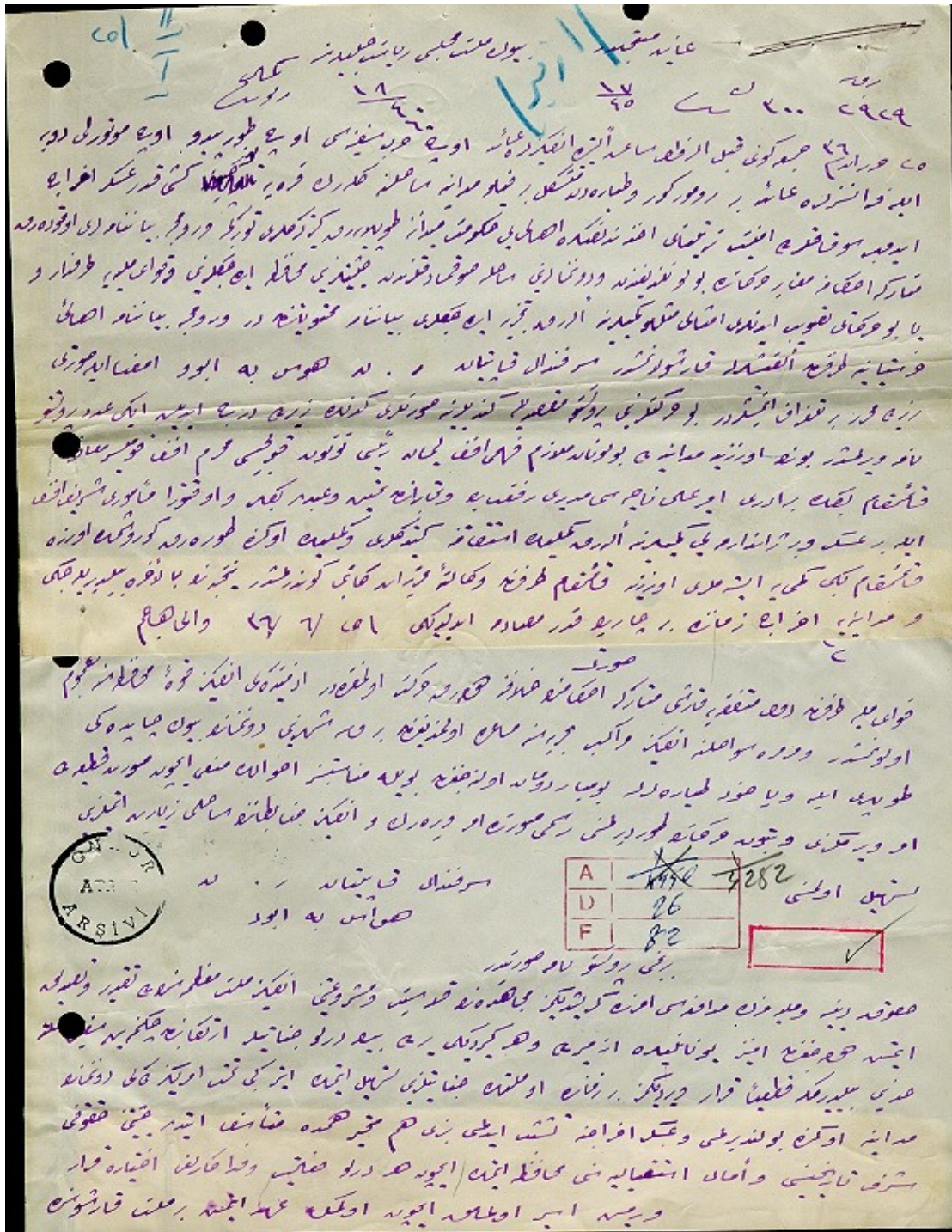
Osmanlı Belgelerinde Millî Mücadele ve Mustafa Kemal Atatürk. (2007). Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayını.

Özalp, K. (1985). Millî Mücadele I (1919-1922). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını.

Sarıhan, Z. (1995). Kurtuluş Savaşı Günlüğü III, TBMM'den Sakarya Savaşı'na (23 Nisan 1920- 22 Ağustos 1921). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını.

- Sofuoğlu, A. (1994). Kuvayı Milliye Döneminde Kuzeybatı Anadolu, 1919-1921. Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Sonyel, S. R. (2013). Kurtuluş Savaşı Günlerinde İngiliz İstihbarat Servisi'nin Türkiye'deki Eylemleri. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını.
- Şimşir, B. (1975). İngiliz Belgelerinde Atatürk,(1919-1938). C.2. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını.
- Tansel, S. (1973). Mondrostan Mudanya'ya Kadar III. Ankara: Başbakanlık Yayını.
- Turan, M. (1999). Yunan Mezalimi, (İzmir, Aydın, Manisa, Denizli, 1919-1923). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayını.
- Türk İstiklal Harbi, Batı Cephesi. 2'nci Cilt, 2'nci Kısım. Ankara: Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi.
- Ülger, S. E. (2008). Zafere Giden Yol. İstanbul.
- Ünal, M. (1994). Miralay Bekir Sami Günsav'ın Kurtuluş Savaşı Anıları. İstanbul.

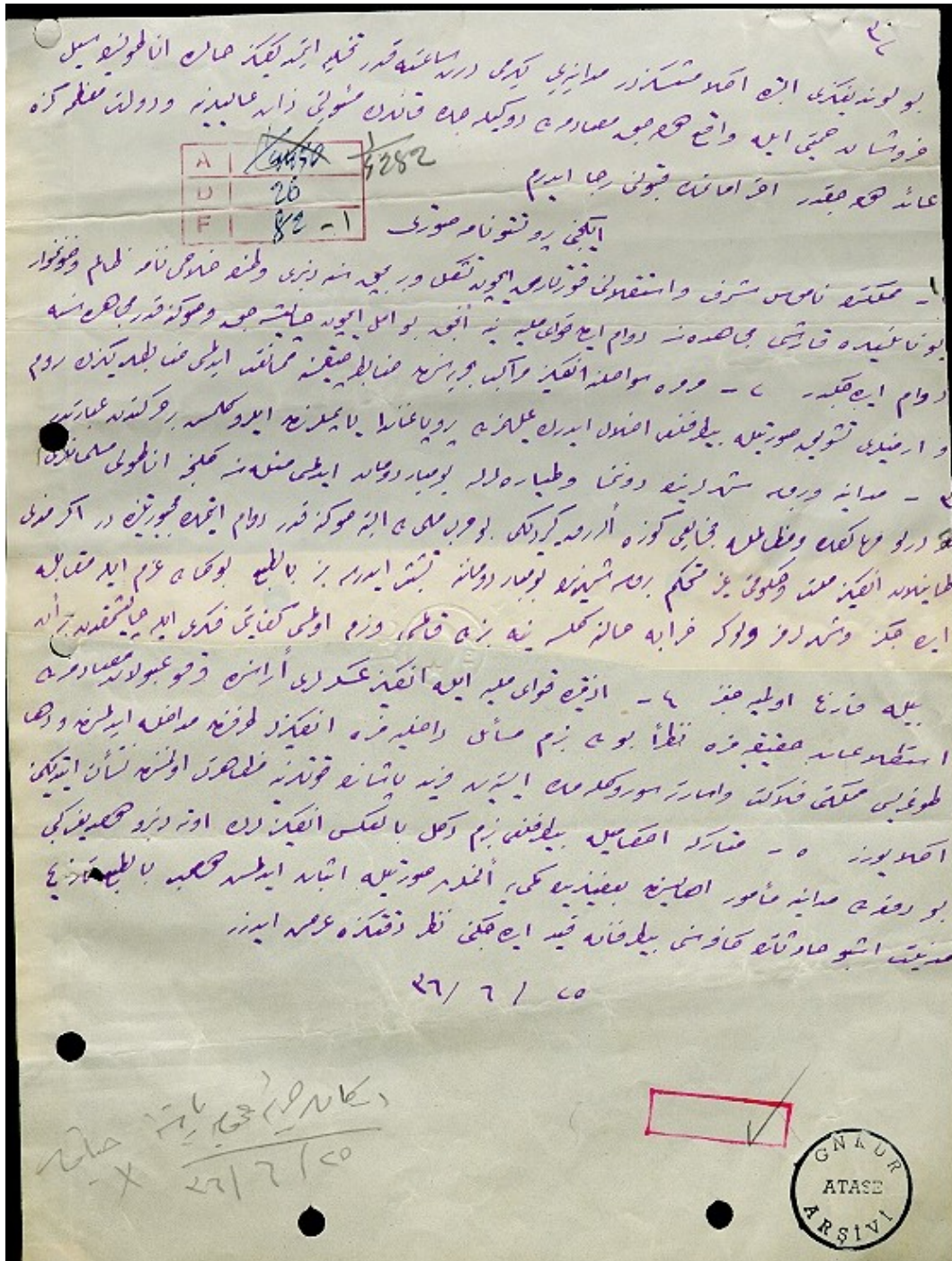
EK-1

İngilizlerin Mudanya'ya asker çıkarması üzerine çekilen birinci protestoname.

Kaynak: Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Dairesi Arşivi, İstiklal Harbi Katalogu.

EK-2

İngilizlerin Mudanya'ya asker çıkarması üzerine çekilen ikinci protestoname.

Kaynak: Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Dairesi Arşivi, İstiklal Harbi Katalogu.

EK-3

Bursa'nın işgali sonrası Batı Cephesi'nde genel durumu gösteren kroki.

Kaynak: **Türk İstiklal Harbi, Batı Cephesi**, 2'nci Cilt, Üçüncü Kısım, Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi, Ankara, 1965, s.165.

EXTENDED SUMMARY

The occupation process in Anatolia started according to the decision taken at Paris Peace Conference and the British army entered in Mousul on November 3, 1918. The Greek army reached "Milne Line" on June 22, 1920 with at a fast pace to occupy West Anatolia. The army arrived till western Bursa by passing Mustafa Kemal Pasa and Karacabey on July 2. During Turkish War of Independence, Kuvayımilliye troops (National Independence Army) were inadequate against the Greek army in terms of logistics and training and they failed despite all struggles and resistance against occupation in Bursa region.

Organization efforts in Bursa region started with arrival of Colonel Bekir Sami into the region. The Colonel Bekir Sami, who significantly served during National Struggle in Bursa as the commander of 56th Division, dispatched the division from Izmir to Bursa. Then, the division arrived in Mudania via seaway after which it reached Bursa where a regular army was tried to be formed. Bekir Sami came to Bursa to form an organization for Kuvayı Milliye, but failed to sustain this effort as he wanted. Because, no security was provided in Bursa as it consisted of groups affiliated with Damat Ferit Pasha and his government.

In this process, the task of defending Bursa region was given to the 56th Division Command by the Western Front Command. Under the command of this commandership, whose headquarters was located in Bursa and the command post was in Ihsaniye, the 172nd Regiment large part of which had been dissolved, 173rd Regiment located around Mudanya, 174th Regiment in the region of Sülüklü and Orhaneli, fought for the defense of the region. The British landed troops to Mudanya and after one day bombed Mudanya in those days when the Greek Army advanced in Western Anatolia with pace. This move by the British facilitated the occupation by the intruder Greek Army and provided them to quickly seize the region. The 56th Division Commander Colonel Bekir Sami Bey, who undertook the task of defending Bursa region, was notified by the Western Front Commandership in a telegraph to take up İnönü positions of the national forces against the progress of Greek Army and their requirement to face the enemy in more backward place outside the city, and then the preparations began immediately. The Greek Army occupied Bursa on the day of 8 July with the attack they started on 7 July 1920, and the Turkish forces retreated and began preparations to reinforce their troops.

One of the key developments that happened during occupation process in Bursa is that British landed troops to Mudania and shelled it. This development was closely followed by the Command of 56th Division and they tried to take precaution, but they failed. The British army, who landed troops in Mudania and Gemlik regions beginning from July 6, indirectly provided assistance to Greeks by diverting Turkish forces.

A fleet which was composed of three warships, three torpedoes, three motorized floats belonging to the British and another fleet consisting of one tugboat and one airplane belonging to the French reached Mudania coast and landed troops on June 25, 1920. Then, the troops read out Turkish and Greek declarations to people whom they gathered at government square. The British navy arrived Mudania with 12 ships to provide assistance to Greek army on July 2 and in the morning of July 6 at 5:00 am, the navy started to shell Mudania as the troops deployed in south of Goktepe and Hizirilyas opened fire on the navy.

The Greeks in Bursa acted to capture gathering-region and to make exploration in Turkish sites before attack and they compelled Turkish troops to retreat towards the east. Meanwhile, Greek occupation forces collected all weapons in the hands of Muslims and established an occupation government in Bursa region. Thus, defense move for Bursa was dispersed and the Greek army entered in Bursa without facing a serious resistance.

Occupation action of Greek troops in western Anatolia was neutralized with organization of regular troops of Turkish army and formation of Western Front. The Greek army had to leave Anatolia and Bursa in 1922 after Turkish army gained victories in First and Second Battles of Inonu, Sakarya Battle and the Battle of Dumlupinar.

In this paper, in the light of documents and reports of war placed in the Archive of General Staff Military History and Strategic Studies Office (ATASE) Presidency, the analyses are performed on the one hand by considering the military events faced in Bursa and the vicinity and the struggles against them in the War of Independence and on the other hand, how the people of Mudanya, Inegöl, Yenişehir, Orhaneli, and other regions supported the national military operation and their commitment are tried to be presented through documents.